

A MAGYAR
RENEZÁNSZ

Történelmi áttekintés

- *a Balkán felől a török veszély* növekedése
- 1389. Rigómezo
- 1396. Nikápoly
- *Itália felől a humanizmus*
- 1446–52. Hunyadi János kormányzó
- 1452–57. V. László király
- 1453. Konstantinápolyt elfoglalja a török
- 1456. Nándorfehérvár; Hunyadi János halála
- 1457. Hunyadi László kivégzése
- 1458-90. Mátyás
- 1467 Mátyás pozsonyi **egyeteme** (Academia Istropolitana)
- 1473. Hess András budai nyomdája: *Chronica Hungarorum*

Janus Pannonius (1434–1472)

Janus Pannonius (1434–1472)

- Európai rangú költő
- Patriotizmusa: európai távlatú
- „*Petrarcai őszinteségű poéta*” (Nemeskürty)
- Életében nem, de költészetében megszűnik a vallásos érzés jelentősége
- Itáliában (1447 – Ferrara – tanítója: Guarino; 1454 – Padova) jellemző műfaja az **epigramma** és a **panegirikus** (pl. *Marcellushoz*, *Guarinohoz*)
- Patrónusa: Vitéz János
- Mintaadója: Martialis római költő

Költészetének korszakai:

- ferrarai (1447–1454)
- padovai (1454–1458)
- magyarországi (1458–1472)
- Költészetének nagyságát jelzi, hogy magáénak vallja a magyar, a horvát és az olasz irodalomtörténet is.

Az itáliai korszak:

- Tökéletes mesterségbeli tudás, de a látszólag legszemélyesebb verseken is átüt a humanista konvenció.
Műfajok:
- **Epigramma:**
 - a.) Származása védelmében írt epigrammái: Gryllushoz, Hugóhoz,
 - b.) Erotikus epigrammák:
Bár Guarino tiltakozik, hogy nem az ő iskolájában írta e verseket, az erotikus epigrammák is humanista konvenciók. A versek báját és feszültségét a korát meghaladó intellektus és a korától elmaradó test adja. Gertrudhoz, Szilviáról, Mikor ártatlanságát elvesztette

Az itáliai korszak:

- c.) Antiklerikális epigrammák:
1450-ben V. Miklós pápa jubileumi szentévet hirdet Rómában. Janus humanista intellektuális magaslatról nézi le a Rómába tóduló tömeget, a búcsúcédulák vásárlását, a gazdasági üzletelést. Kikacagja a római búcsúsokat
Kocsmáros a jubileum évében
Kigúnyolja Galeotto zarándoklását
Galeotto Marzio: Janus barátja, tudós humanista, aki később Beatrixszel együtt Magyarországra jön.
“Nemo religiosus et poeta est”
“Mert hívő soha nem lehet poéta”

Az itáliai epigrammák

Az antiklerikalizmus (=egyházellenesség) is humanista konvenció.

- **Dicsőítő énekek, panegiricusok:**
A műfajt a késő-római Marcellus tette népszerűvé.
A terjedelmes költeményben életrajz és a megverselt alak tetteinek dicsérete szerepel.
Dicsőítő ének a veronai Guarinohoz

Az itáliai epigrammák

- Janus Pannonius mintaadója: Martialis, 1. század)
- Jellemző: az utánzás
- és a vetélkedés
- Témát gyakran kölcsönöz Martialistól, de a csattanók, a tréfák saját ötletei
- Janus Pannonius törekvése:
- életszerűség + tudós költészet

A magyarországi korszak:

- Bár megtartja a humanista költészet formai jellemzőit (antik utalásrendszer, mitológiai kellékek), költészete túl is lép ezen a valódi, többnyire tragikus élmények hatására. Alapélménye a hazának szerzett költői hírnév, a korán-jöttek érzet, a befogadói közeg hiánya, a háborúk, a betegség költészetellenes hatása, testet, lelket nyomorító volta.

A magyarországi elégiái

- 1458-tól itthon
- Hangja komolyabb, keserűbb
- Szótlanabb
- Jellemző műfaja az **elégia**
- Költészetének csúcsa ez
- Költői öntudata:
- *Pannónia dicsérete*
- A hang változása és indoklása:
- *A narni-i Galeottóhoz* (1458–59)
- „Rég a latin környék latinabbá tette a versem,
- *Barbár táj barbár szóra kapatja a szám.*

Egy dunántúli mandulafáról

(1466)

- Epigrammába sűrített elégia
- A vers ötlete, ihletője:
- az idő előtt kivirágzó fácska
- Hasonlósága a költő sorsával
- Azaz: külső + belső valóság + antikvitás
- → Janus Pannonius magyarországi költői létének szimbóluma

Búcsú Váradtól:

- **Műfaj: búcsúvers.**
- **Feltehető életrajzi háttere,
tényleges magyarországi
tartózkodása idején írta pécsi
püspökké való kinevezése előtt.**
- **A középkori vonás:
Verstani szempontból a refrén a
lovagi költészet hatását mutatja,
a humanista költészet nem
használja.**
- **Ezt erősíti fel a vers
záróstrófájában a lovagkirályhoz
(László) való fohász és könyörgés.**

Búcsú váradtól

Humanista vonás:

- A búcsúzásban tükröződő értékek és sorrendjük:
táj, természet, hőforrások (tudós magatartás)
- könyvtár (a tudás, az irodalom, a művészetek tisztelete)
- szobrok (egyszerre értékeli az esztétikumot és ismeri történetüket)
- A búcsúvers jellemzője, hogy mindig kettős érzést fejez ki: szomorúságot, melyet a megismert és szeretett jelenségek, értékek elhagyása vált ki és az örömet, izgatottságot, melyet az új megismerésének vágya ösztökél.

Utókora

- **Megelőzte korát**
- **Mátyás gyűjtette össze verseit**
- **Kéziratban terjedtek**
- **Nyomtatásban először: 1498,
Velence**
- **Az 1520-as évektől kezdve sok
kiadás**